

Vattentjänstplan för Sala kommun

NÄMND
Granskningshandling

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn Vattentjänstplan för Sala kommun	Dokumenttyp Plan	Omfattar Sala kommun	
Beslutsinstans Nämnd	Dokumentansvarig Planchef	Publicering www.sala.se , intranät	
Beslutad datum	Översyn bör göras 2028	Klassificering 1.3.1	Diarienummer 2024/222
Relation Vatten- och avloppsplan	Ersätter -	Författningssamling	

ORDLISTA

Allmän VA-anläggning	En VA-anläggning över vilken en kommun har rättsligt bestämmande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt lag om allmänna vattentjänster.
Avloppsvatten	Ett samlingsnamn för spillvatten, dagvatten och dräneringsvatten.
Bräddning	En bräddning sker när ledningsnätet är överbelastat. Vatten från ledningssystemet leds då direkt ut till ett vattendrag, dike, annan ledning eller på markytan i stället för att ledas till avloppsreningsverk.
Dagvatten	Dagvatten är tillfälliga flöden på markytan av exempelvis regnvatten, smältvatten, och tillfälligt framträngande grundvatten.
Enskild VA-anläggning	En VA-anläggning eller annan anordning för VA-försörjning som inte är eller ingår i en allmän VA-anläggning.
Ovidkommande vatten	Annat vatten än spillvatten som går i spillvattenledning. Ovidkommande vatten kan till exempel vara dagvatten eller inläckande sjövattnen.
Skyfall	Ett kraftigt regn. SMHI:s definition av skyfall är minst 50 mm på en timme eller minst 1 mm på en minut.
Spillvatten	Vatten från hushåll (toalett, bad/dusch, disk och tvätt) och andra verksamheter (industrier, biltvättar med mera).
VA	En vanlig förkortning för <i>Vatten och avlopp</i> .
Vattentjänster	Benämning på olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp. När sådana tjänster tillhandahålls genom en allmän VA-anläggning är de allmänna vattentjänster.
Verksamhetsområde	Det geografiska område inom vilket en eller flera vattentjänster har ordnats eller ska ordnas genom en allmän VA-anläggning

INNEHÅLL

1	INLEDNING	7
1.1	Bakgrund	7
1.2	Vattentjänstplanens relation till andra dokument	7
1.3	Revidering och uppföljning.....	8
2	LÅNGSIKTIG PLANERING FÖR TILLGODOSEENDE AV BEHOV AV ALLMÄNA VATTENTJÄNSTER.....	9
2.1	Dricksvatten	9
2.2	Spillvatten.....	9
2.3	Ledningsnät	10
2.4	Dagvatten	11
2.5	Verksamhetsområden	11
3	BEHOVSBEDÖMNING FÖR ALLMÄN VA-ANLÄGGNING.....	13
4	SKYFALL	15
4.1	Beskrivning av genomförd analys	15
4.2	Behov av åtgärder för att säkra den allmänna VA-anläggningens funktion vid skyfall.....	16
4.3	Lista över åtgärder	17
5	STRATEGISK MILJÖBEDÖMNING.....	18

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Riksdagen beslutade 2022-06-22 om ändringar i Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) och införde ett krav på att samtliga kommuner ska ta fram och ajourhålla en vattentjänstplan. En vattentjänstplan ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses och vilka åtgärder som behöver vidtas för att upprätthålla funktionen i allmänna VA-anläggningar vid skyfall.

Vattentjänstplanen ska hanteras på samma sätt som andra planer som lyder under plan- och bygglagen, och processen för vattentjänstplanen blir därför lik den för översiktsplanen. Det innebär bland annat att vattentjänstplanen ska samrådas och granskas innan antagande i kommunfullmäktige. Liksom en översiktsplan är vattentjänstplanen inte juridiskt bindande utan vägledande.

Det här är första gången som Sala kommun tar fram en vattentjänstplan. Planen bygger till stor del vidare på kommunens befintliga Vatten- och avloppsplan från 2021 men innehåller kompletteringar i enlighet med de nya bestämmelserna i LAV.

1.2 Vattentjänstplanens relation till andra dokument

ÖVERSIKTSPLAN FÖR SALA KOMMUN 2050

Sala kommuns översiktsplan, *Översiktsplan för Sala kommun 2050*, antogs år 2023 och utgår i sina mål, strategier och mark- och vattenanvändning från FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030. Genom att hållbarhetsmålen är integrerade i översiktsplanen skapas goda förutsättningar för att den fysiska miljön i kommunen används, bevaras och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. De åtgärder som listats i översiktsplanen syftar till att skapa en helhet i den vattenplanering som sker i bland annat kommunens VA-plan, den kommande dagvattenplanen samt i vattentjänstplanen.

VATTEN- OCH AVLOPPSPLAN (VA-PLAN)

Sala kommuns *Vatten- och avloppsplan (VA-plan)* antogs år 2021. Planen ska vara vägledande i arbetet för en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning samt rening av spillvatten och dagvatten utifrån rådande miljö kvalitetsnormer. VA-planen omfattar VA-försörjningen i hela kommunen, inom och utanför verksamhetsområden för allmänt VA. Utöver en beskrivning av förutsättningar och nuläge innehåller också dokumentet en plan för allmän VA-anläggning, en plan för enskild VA-försörjning och en VA-utbyggnadsplan. VA-planen ligger till

grund för vattentjänstplanen utifrån planens långsiktiga planering för tillgodoseende av allmänna vattentjänster. Vattentjänstplanen kompletterar i sin tur VA-planen genom en kartläggning av den allmänna VA-anläggningens sårbarhet vid skyfall, en sammanställning över åtgärder som krävs för att avhjälpa identifierade sårbarheter samt genom att slå fast hur behovsbedömningar för allmänt VA ska genomföras framgent.

VATTEN- OCH AVLOPPSPOLICY FÖR SALA KOMMUN (VA-PLAN)

Vatten- och avloppspolicy för Sala kommun antogs år 2020. Liksom VA-planen är VA-policyn en integrerad del i kommunens långsiktiga samhällsplanering och ett underlag i översiktsplaneringen. Policyn anger de prioriteringsgrunder som har fastställts för utvecklingen av kommunalt och enskilt vatten och avlopp.

1.3 Revidering och uppföljning

Vattentjänstplanen är fristående från den sedan tidigare befintliga VA-planen. Vid nästa revidering av VA-planen kommer den att införlivas i vattentjänstplanen, så att kommunens strategiska VA-planering samlas i ett och samma dokument.

Vattentjänstplanen kommer att följas upp årligen för att säkerställa att identifierade åtgärder vidtas enligt plan, och på sikt ska planen revideras i samband med att kommunens översiktsplan revideras. För att möjliggöra att VA-planen införlivas i vattentjänstplanen kommer revidering av vattentjänstplanen att ske när VA-planen revideras.

Revidering och uppföljning av vattentjänstplanen görs av den ansvariga arbetsgruppen som inkluderar tjänstepersoner inom VA, miljöstrategi och detalj- och översiktsplanering.

2 LÅNGSIKTIG PLANERING FÖR TILLGODOSEENDE AV BEHOV AV ALLMÄNA VATTENTJÄNSTER

I det här kapitlet finns en sammanfattning av den befintliga VA-planens innehåll avseende kommunens långsiktiga planering för att tillgodose behovet av allmänna vattentjänster. Informationen som återges är hämtad från VA-planen.

2.1 Dricksvatten

Den kommunala dricksvattenförsörjningen omfattar sex stycken vattenverk, som får sitt grundvatten från totalt nio stycken vattentäkter.

Vattenmagasinen runt Knipkällan samt Ranstas vattentäkt Härsved omfattas av äldre vattenskyddsområden som är under revidering. För att skydda de befintliga grundvattentäkterna och även säkerställa den långsiktiga dricksvattenförsörjningen för hela kommunen behöver vattenskyddsområden inrättas för de täkter som idag saknar skydd. Arbete pågår för att säkerhetsställa Sala kommuns dricksvattenförsörjning både på lång och på kort sikt.

Ett av de kortsiktiga, men viktiga, vattenförsörjningsområdena att arbeta med är nödvattenförsörjning. Nödvattenförsörjning innebär leverans av vatten för dryck, matlagning och personlig hygien utan att nyttja det ordinarie ledningsnätet. I en kritisk situation, då många ska förses med nödvatten, måste kommunens ledning fatta beslut om prioriteringar för att de mest sårbara och samhällsviktiga verksamheterna ska få dricksvatten i ett tidigt skede.

Ambitionen för Sala kommun är att befolkningen ska öka hållbart. En resilient dricksvattenförsörjning är en avgörande del i detta. Ransta och Sala tätort med omnejd är enligt prognoser och aktuell planering de områden där det är mest aktuellt med befolkningsmässig tillväxt. Det behövs en långsiktig beredskap för hur dricksvattenförsörjningen ska säkras.

Fördjupning och en sammanställning av de aktiviteter som bör genomföras gällande allmänt dricksvatten återfinns i kommunens VA-plan.

2.2 Spillvatten

Spillvatten är det förorenade vattnet från toalett, bad/dusch, disk och tvätt samt processvatten från industrier som leds till avloppsreningsverken. Inom kommunen finns två allmänna reningsverk: Sala avloppsreningsverk och Hedåker avloppsreningsverk. Reningsverket i Sala renar den största delen av det avloppsvatten som tillförs det kommunala nätet. Hedåker avloppsreningsverk tar

emot cirka 1% av det totala avloppsflödet i kommunens ledningsnät. Där renas avloppsvatten från Hedåker samt Rosshyttan.

Reningsverken klarar fortfarande de krav på rening som anges i gällande tillstånd. En belastnings- och kapacitetsanalys har utförts för att lokalisera de processteg som kan modifieras för att anpassa reningsprocessen till den ökade belastning som följer vid en befolkningsökning. Sammanfattningsvis är de strategiska planerade åtgärderna:

- Vid befolkningsökning modifieras de olika processtegen för att kunna ta emot en större andel organiskt material.
- Fortsatt arbete med att lokalisera ovidkommande vatten, då det stör processen i reningsverken.

Eventuella framtida skärpta krav från myndigheterna har utretts och hur det kan komma att påverka kommunens reningsverk. Befintligt reningsverk bedöms efter optimering och uppgradering kunna ta emot den ökade belastningen på befintlig fastighet som en ökad befolkningmängd och striktare utsläppskrav skulle kunna medföra.

Fördjupning och en sammanställning av de aktiviteter som bör genomföras gällande allmänt spillvatten återfinns i kommunens VA-plan.

2.3 Ledningsnät

Kommunens allmänna ledningsnät började byggas 1904 och den största utbyggnaden av ledningsnätet i kommunen gjordes på 1960- och 70-talen.

Arbete pågår kontinuerligt med att lokalisera ovidkommande vatten till avloppsledningsnätet. Det mesta av arbetet har förlagts till Sala tätort, där reningsverket får en direkt påverkan. I framtiden kommer även de mindre tätorterna att behöva utredas. Sanering av avloppsvattennätet genomförs löpande.

Spillvattnet bräddas inte i reningsverket utan all bräddning sker i ledningsnätet, främst vid snösmältning och kraftiga regn. Enligt VA-planen föreligger behov av en åtgärdsplan för ovidkommande vatten för att minska bräddning.

VA-planen slår också fast att det bör tas fram en åtgärdsplan som fastställer förnyelsetakt i det befintliga ledningsnät samt åtgärder som ska vidtas i befintligt ledningsnät vid exploatering.

Vidare arbetar kommunen kontinuerligt för att minska förlusterna av dricksvatten, exempelvis genom att låsa brandposter och åtgärda läckor.

Fördjupning och en sammanställning av de aktiviteter som bör genomföras gällande allmänt ledningsnät återfinns i kommunens VA-plan.

2.4 Dagvatten

Dagvatten är regn-, spol- och smältvatten som tillfälligt rinner på markytan och i ledningar. Ett allmänt ledningsnät för dagvatten är främst utbyggt i Sala tätort och delvis i Ransta, Västerfärnebo, Möklinta, Varmsätra, Kumla kyrkby, Kila, Saladamm, Broddbo och Sätrabrunn. Det finns inga separata verksamhetsområden för dagvatten. Några anläggningar för fördröjning av dagvattnet i det befintliga nätet har byggts och på Ängshagen har underjordiska dagvattenmagasin anlagts. Dagvattenmagasinen jämnar ut flödet vid de tillfällen då nederbörden är kraftig i syfte att nätet inte ska överbelastas. På Fridhem har en dagvattendamm anlagts för att möjliggöra exploatering på området. Dammen har både en fördröjande och en renande funktion. Slutligen har magasin med skelettjordar anlagts längs Måns-Olsvägen där vatten annars riskerar att strömma väldigt snabbt vid kraftiga regn.

Klimatförändringar, en intensifierad exploatering och nya direktiv gör att kraven på hållbar dagvattenhantering ökar. Kommunens främsta utmaning, utifrån ett dagvattenperspektiv, är att de system som finns idag för att hantera tätorternas dagvatten varken klarar av att hantera mer förtätning eller ökade regnmängder. VA-planen slår fast att kommunen behöver återuppta arbetet med att ta fram en dagvattenplan med en tydlig ansvarsfördelning för dagvattenhanteringen och en kartläggning av nödvändiga åtgärder för dagvatten. Dagvattenplanen behöver också beskriva betydelsen av att prioritera dagvattenaspekter tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och att ekonomi, säkerhet och miljö vägs samman så att målen för hållbar dagvattenhantering kan nås.

Fördjupning och en sammanställning av de aktiviteter som bör genomföras gällande verksamhetsområden återfinns i kommunens VA-plan. I Sala kommuns dagvattenpolicy beskrivs de mål som fastställts för kommunens dagvattenhantering.

2.5 Verksamhetsområden

Det finns ingen särskiljning vad gäller tjänster i de flesta befintliga verksamhetsområdena i kommunen även om behovet av exempelvis dagvattenhantering varierar. VA-planen slår fast att utredning behöver ske av vilka behov som föreligger för tjänsterna dricksvatten, spillvatten och dagvatten, och att revidering av befintliga verksamhetsområden sker utifrån utredningens resultat.

Det finns ett flertal fastigheter i närheten av befintliga verksamhetsområden som är anslutna till allmänt VA även om de i dagsläget inte ingår i verksamhetsområdet. Det finns även fastigheter inom 200 meter från befintligt verksamhetsområde, så kallade randfastigheter, som har enskild VA-lösning. Om fastigheter ligger nära ett verksamhetsområde samt planmässigt och i övrigt har

ett nära samband med övrig bebyggelse kan det finnas behov för att de ska ingå i verksamhetsområdet. Det kan dock vara problematiskt att ansluta till allmänt VA, och i varje enskilt fall behöver utredning ske utifrån de specifika förutsättningarna. Riktlinjer för hur bedömningen ska göras för randfastigheter har tagits fram sedan VA-planen beslutades.

Nya verksamhetsområden ska beslutas löpande utifrån utbyggnadsplanen och bebyggelseutvecklingen. En rutin för hur befintliga verksamhetsområden ska ses över behöver tas fram.

Fördjupning och en sammanställning av de aktiviteter som bör genomföras gällande verksamhetsområden återfinns i kommunens VA-plan.

3 BEHOVSBEDÖMNING FÖR ALLMÄN VA-ANLÄGGNING

NY LAGSTIFTNING FÖR BEHOVSBEDÖMNING FÖR ALLMÄNT VA

Kommunens skyldighet att ordna vattentjänster till större sammanhang av befintlig eller tillkommande bebyggelse regleras i LAV § 6. Skyldigheten inträder om allmän VA-anläggning krävs med hänsyn till skydd av människors hälsa eller miljö. Det finns ingen definitiv definition av vad ett större sammanhang innebär, men enligt rättspraxis innebär det en samlad bebyggelse på cirka 20–30 fastigheter eller fler. Det kan däremot vara färre beroende på hur nära fastigheten eller gruppen av fastigheter ligger ett annat större sammanhang.

Sedan 1 januari 2023 ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Tillägget avser behovsbedömningen för ett område som helhet innan ett verksamhetsområde inrättas eller utökas. Det ger inte stöd för att enstaka fastigheter inom ett område ska undantas. Bedömningen om en enskild anläggning kan godtas måste avgöras utifrån lokala förhållanden och sett till människors hälsa, miljö och miljö kvalitetsnormer. Kommunens skyldighet enligt 5 kap 3§ miljöbalken att se till att miljö kvalitetsnormerna för vatten följs ska särskilt beaktas.

FRAMTIDA BEHOVSBEDÖMNINGAR I SALA KOMMUN

Kommunens VA-plan innehåller en bedömning av behovet av allmänt VA. Bedömningen genomfördes genom att samlad bebyggelse identifierades och kartlades utifrån befintliga förutsättningar i på den aktuella platsen och gällande miljö- och hälsopåverkan. Resultatet av behovsbedömningen var att ett mindre antal områden identifierades ha behov av allmänt VA på medellång eller lång sikt, men att inget område omgående behövde anslutas till allmänt VA. Av den anledningen har inga nya verksamhetsområden inrättats till följd av behovsbedömningen.

Enligt den lagstiftning som återges ovan gäller från 1 januari 2023 att kommunens behovsbedömning ska ta särskilt hänsyn till möjligheterna att tillgodose behovet av vattentjänster genom enskilda anläggningar som kan godtas med hänsyn till skydd för miljö och hälsa. De områden som i VA-planen pekats ut som möjliga framtida verksamhetsområden för allmänt VA behöver alltså bedömas utifrån detta nya lagkrav.

Sala kommun kommer att genomföra denna bedömning då det blir aktuellt att inrätta verksamhetsområde på respektive plats. Någon bedömning har därför inte genomförts inom vattentjänstplanens ramar. Det bör dock påpekas att hälsofaktorerna, till exempel närhet till vattenskyddsområde och/eller vattentäkt

samt risk att enskilda avloppet kan förorena den enskilda dricksvattentäkten, vägde tyngst i bedömningen som gjordes i framtagandet av gällande VA-plan. Även miljöfaktorer har redan särskilt bedömts.

GRANSKNINGSHANDLING

4 SKYFALL

I det här kapitlet redogörs för de åtgärder som behöver vidtas för att den allmänna VA-anläggningen ska fungera vid kraftiga skyfall.

Till grund för bedömningen av nödvändiga åtgärder ligger den riskanalys som beskrivs i följande avsnitt. Vidare erhöles kunskap om VA-anläggningens faktiska funktion vid skyfall i september 2023, då både Sala och flera grannkommuner drabbades av ett sådant. Jämte resultatet av riskanalysen utgör erfarenheterna från skyfallet underlag för kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att säkra VA-anläggningens funktion vid skyfall.

4.1 Beskrivning av genomförd analys

För att undersöka vilka hot som föreligger mot den allmänna VA-anläggningens funktion vid skyfall har en skyfallsanalys genomförts. Analysen omfattar hela kommunen men är avgränsad till att undersöka påverkan på prioriterade VA-anläggningar:

- Pumpstationer
- Reningsverk
- Tryckstegringsstationer
- Låga reservoarer
- Vattentorn
- Vattenverk

Observera att analysen enbart omfattar kommunala VA-anläggningar. Analysen har utförts i GIS genom att överlagra de ovan listade objekten med kartlager som visar områden som kan påverkas vid skyfall.

De slutsatser som dragits utifrån analysen beskrivs i avsnitt 4.2 och 4.3 nedan.

DATAKÄLLOR

Ett flertal datakällor har använts för analysen. Merparten av kommunen har karterats med hjälp av den lågpunktskartering som tillhandahålls av länsstyrelsen i Västmanlands län. Den karteringen tar inte hänsyn till faktorer som markens genomsläpplighet utan visar enbart var det finns försänkningar där det kan bildas vattensamlingar av olika djup. För områdena kring Dalälven, Svartån och Sagån finns översvämningsskarteringar framtagna av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) respektive länsstyrelsen Västmanland. Slutligen används en skyfallskartering över Sala stad, som ger en god bild över effekterna vid skyfall genom att underlaget inkluderar jordarter (översiktligt karterade), ytskikt och en högupplöst höjdmödel.

Samtliga använda översvämnings- och skyfallskarteringar har baserats på framtidsanpassade 100-årsregn. Ett 100-årsregn har en statistisk återkomsttid på 100 år. En av klimatförändringarnas följder är dock att vattnets flöden förändras. När vintrarna blir mildare blir följden att det blir mindre snö, tjäle och is, och i stället för den idag så vanliga vårfloeden kommer vi att se högre flöden under längre perioder vintertid. Ytterligare en följd av klimatförändringarna är att det kommer att regna både mer och oftare, och att det blir allt vanligare med kraftiga regn. Det här innebär att det som är ett 100-årsregn idag kommer att vara vanligare än så vid slutet av seklet. Ett framtidsanpassat 100-årsregn är alltså ett regn som år 2100 kommer att inträffa i snitt en gång per 100:e år, men som i dagens klimat är mer ovanligt än så.

4.2 Behov av åtgärder för att säkra den allmänna VA-anläggningens funktion vid skyfall

Nedan redogörs för de sårbarheter som kunnat identifieras i den allmänna VA-anläggningen vid skyfall, samt för de åtgärder som ska vidtas för att avhjälpa de sårbarheterna. Redogörelsen omfattar enbart de VA-objekt där en sårbarhet kunnat påvisas varför inte alla analyserade VA-objekt finns omnämnda.

Sala kommuns landskap är flackt vilket medför att tillräcklig lutning på ledningsnät ibland kan vara svår att uppnå. Det allmänna ledningsnätet är byggt över en lång tid och behovet av renovering är varierande men det är ett ständigt pågående arbete att upprätthålla god standard för ledningsnätet. Det finns ett stort behov av en modellering för att få en överblick över ledningsnätets kapacitet gällande spillvatten och dagvatten. En modellering skulle visa vilka områden som bör prioriteras och vilka områden som har behov av åtgärder.

Inga risker bedöms föreligga för pumpstationernas funktion vid höga flöden. Pumparna som driver anläggningarna är konstruerade för att stå i/tåla vatten och elskåp är väggmonterade. Vid kraftiga regn och snösmältning kan dock bräddning ske vid pumpstationer som behöver stängas av på grund av att pumpstationer nedströms är fulla.

Det finns ett behov av en åtgärdsplan för ovidkommande vatten för att minska bräddning. Åtgärdsplanen behöver slå fast en prioriteringsordning för de åtgärder som ska vidtas. Att minska mängden ovidkommande vatten är ett omfattande arbete som dock är viktigt att prioritera då stora mängder extra ovidkommande vatten till Sala reningsverk är drygt 50 % av allt inkommande avloppsvatten. Det motsvarar den genomsnittliga mängden ovidkommande vatten för kommuner i liknande storlek som Sala.

Bedömningen är att inget vattenverk skadas av översvämning vid skyfall. Rutin för åtgärder för att säkra vattenkvaliteten vid och efter översvämning finns.

Under översvämningen 2023 översvämmades reningsverket i Sala. Arbetet pågår med att se över kortsiktiga och långsiktiga åtgärder för att säkra reningsverkets funktion vid höga flöden.

4.3 Lista över åtgärder

- Kapacitetsutredning/ modellering av ledningsnät för spill- och dagvatten.
- Åtgärdsplan för ovidkommande vatten för att minska bräddning. Åtgärdsplanen behöver slå fast en prioriteringsordning för de åtgärder som ska vidtas.
- Kortsiktiga och långsiktiga åtgärder för att säkra reningsverkets funktion vid höga flöden.

5 STRATEGISK MILJÖBEDÖMNING

Undersökning om betydande miljöpåverkan har genomförts. Vattentjänstplanens genomförande bedöms inte innebära betydande miljöpåverkan varför en strategisk miljöbedömning inte behöver upprättas. Undersökningen om betydande miljöpåverkan kan läsas i sin helhet i bilaga 1.

GRANSKNINGSHANDLING

GRANSKNINGSHANDLING

Vattentjänstplan för Sala kommun

SALA KOMMUN

Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

